

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٨٣٠٢

دانشگاه تربیت مدرس
کتابخانه دانشکده علوم انسانی

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه
برای دریافت دانشنامه مدرسی
در رشته تربیت بدنی

موضوع :

بازشناسی بازیها و ورزشهای بومی و محلی استانهای
گیلان و مازندران

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر اصغر خالسدان

اساتید مشاور :

جناب آقای دکتر عزت ا... نادری

جناب آقای دکتر محمد خبیری

نگارش :

مهرزاد حمیدی

خرداد ماه ۱۳۶۸

۳۸۳۰۲

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	فصل اول - طرح تحقیق
۲	مقدمه
۶	تعریف موضوع تحقیق
۱۱	هدف های کلی و آرمانی تحقیق
۱۲	سئوالات ویژه تحقیق
۱۲	روش تحقیق
۱۴	اهمیت و ارزش تحقیق
۱۵	محدودیت های تحقیق
۱۵	۱- محدودیتهایی که خارج از کنترل محقق است
۱۵	۲- محدودیتهایی که کنترل آنها ممکن است .
۱۶	تعریف واژه ها و اصطلاحات
۱۹	خلاصه ای از سایر فصلها
۲۲	فصل دوم- سابقه موضوع تحقیق
۲۳	مقدمه
۲۴	ارتباط تربیت بدنی و ورزش با الگوهای حرکتی زندگی روزمره
۳۳	نقش تربیت بدنی و ورزش در اوقات فراغت
۳۷	ارتباط تربیت بدنی با آداب و رسوم
۴۳	فصل سوم- روش تحقیق
۴۴	مقدمه
۴۵	انتخاب نمونه
۵۵	روش جمع آوری اطلاعات

ب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۵۹	روشهای آماری
۶۰	فصل چهارم- بافته‌ها و تجزیه و تحلیل آنها
۶۱	مقدمه
۶۵-۱۲۳	تجزیه و تحلیل و تشریح نمونه‌ها
۶۵	کشتی گیله‌مردی
۶۹	قیش قیش
۷۲	شیرین دودو
۷۵	سرزنه بازی
۷۸	سولون گهی
۸۱	کشتی گرش
۸۴	غزل دون (قرمزدون)
۸۸	ذکرخنجر
۹۱	آره کسیر
۹۴	آی ترک‌گون ترک
۹۹	کشتی لوچو
۱۰۲	لنگه (پا بازی)
۱۰۵	شیرپلنگ کا
۱۰۹	چوچک
۱۱۴	وره کا
۱۱۵	لافند بازی
۱۲۲	تب چوکا
۱۲۵	شکار

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۲۸	چوپا
۱۳۲	کلشت‌کا
۱۳۳	جمع بندی و تنظیم کلیه اطلاعات بدست آمده
۱۳۸	تجزیه و تحلیل اطلاعات مندرج درجد اول نهائی
۱۴۱	فصل پنجم: خلاصه تحقیق و پیشنهادهای
۱۴۲	مقدمه
۱۴۲	خلاصه تحقیق
۱۴۵	پیشنهادهای
۱۴۸	فهرست منابع و ماخذ
۱۵۳	پیوست شماره ۱-
۲۵۸	پیوست شماره ۲-
۲۶۵	پیوست شماره ۳-

فهرست جداول و نمودار

شماره	عنوان	صفحه
	مدل - جدول توزیع فراوانی و در صدیهای مربوط به بازیها و ورزش	۶۲
۱-	" " " " " " " " گشتی گیلده مردی	۶۶
۲-	" " " " " " " " قیش قیش	۷۰
۳-	" " " " " " " " شیرین دودو	۷۳
۴-	" " " " " " " " سرزنه بازی	۷۶
۵-	" " " " " " " " سولون گهی	۷۹
۶-	" " " " " " " " کشتی گرش	۸۲
۷-	" " " " " " " " غزل دون	۸۵
۸-	" " " " " " " " ذکر خنجر	۸۹
۹-	" " " " " " " " آره کسیر	۹۲
۱۰-	" " " " " " " " آی ترک کون ترک	۹۵
۱۱-	" " " " " " " " کشتی لوجو	۱۰۰
۱۲-	" " " " " " " " لنگه	۱۰۳
۱۳-	" " " " " " " " شیرپلنگ کا	۱۰۶
۱۴-	" " " " " " " " چوچک	۱۱۰
۱۵-	" " " " " " " " وره کا	۱۱۳
۱۶-	" " " " " " " " لافند	۱۱۶
۱۷-	" " " " " " " " چوتب کا	۱۲۳
۱۸-	" " " " " " " " شکار	۱۲۶
۱۹-	" " " " " " " " چوپا	۱۲۹
۲۰-	" " " " " " " " کلشت کا	۱۳۲

شماره	عنوان	صفحه
۲۱-	جدول توزیع فراوانی و درصد پاهای مربوط به بازی ورزش ۲۰ نمونه انتخابی .	۱۳۵
۲۲-	جدول توزیع فراوانی و درصد چگونگی ارتباط ۲۰ نمونه انتخابی با سئوالات چهارگانه تحقیق .	۱۳۶
۲۳-	نمودار توزیع فراوانی و درصد چگونگی ارتباط ۲۰ نمونه انتخابی با سئوالات چهارگانه تحقیق	۱۳۷

"و"

فهرست نقشه‌ها

<u>شماره</u>	<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
۱-	موقعیت استان گیلان	۴۷
۲-	موقعیت استان مازندران	۴۸

"ز"

تقدیم به:

کلیه شهدای پاکبازان استانهای گیلان و مازندران که در راه
دفاع از اسلام و مسلمین در جنگ تحمیلی شربت شهادت
نوشیدند و به خانواده معظم ایشان .

و به پدر و مادر عزیز و فداکارم که همواره مشوق من در امر
تحصیل بوده اند .

و به همسرم که در دوران دانشجویی فداکارانه یار و یاورم
بود و موفقیت خویش را مرهون فراغت و آسایشی من دانست
که او برای من فراهم نمود .

و به فرزندانم میثم و محسن، زیرا اوقات فراغتی را که می بایست
به پرورش آنها بپردازم صرف پژوهش و تدوین این
رساله گردید .

" ح "

سپاسگزارى

پروردگارا سپاس و ستایش حقیقی ترا است که با قلم قدرت خویش جامعه بشریت را به زیور علم و دانش آراستی و انسانیت را در زیر لوای فرهنگ و معارف تعالی بخشیدی .

درود بی پایان به ساحت مقدس حضرت ختمی مرتبت محمد بن عبدالله (ص) و خاندان ارجمندش که همه مساعی خویش را در سراسر عمر مصروف تعلیم و ارشاد جماع بشری نموده اند .

و با سلام به روح مطهرو پاک امام خمینی قدس سره الشریف که با قیام پیاپی مبرگونه خویش از مردمی اسیر، امتی رشید، متکی به ارزشهای الهی اسلام و بپا خاسته ساخت . اینک که کار پژوهش و تدوین این رساله به پایان رسیده است بنا به توصیه حدیث شریف نبوی (من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق) برخود فرض می دانم که مراتب تشکر و امتنان خویش را به محضرا ستاد ارجمند جناب آقای دکتر اصغر خالدان که با راهنماییهای ارزنده مراد را انجام این تحقیق رساندند، ابراز دارم .

از اساتید مشا و ارجمندم جناب آقای دکتر عزت الله نادری که همواره از راهنماییهای بی دریغ ایشان در تهیه و تدوین رساله برخوردار بوده ام و جناب آقای دکتر محمد خبیری صمیمانه تشکر می کنم .

همچنین لازم است از مسئولین سازمان تربیت بدنی و دست اندرکاران تربیت بدنی در کلیه شهرستانهای دواستان گیلان و مازندران که نهایت همکاری را با اینجانب داشتند تشکر و قدردانی نمایم .

* مهرزاد حمیدی *

فصل اول

طرح تحقیق

بنام خداوند فرهنگ ورأی

زدا نا بپرسید پس دا دگـــــر که فرهنگ بهتر بود یا گـــــهر
 چنین دا دپاسخ بدورهنمون که فرهنگ باشد زگوهر فـــــزون
 که فرهنگ آرایش جان بنسود زگوهر سخن گفتن آسان بود
 گهر بی هنر زار و خوار است و مست به فرهنگ باشد روان تن درست

" فردوسی "

مقدمه

فرهنگ، میراث کهنی است که در طول قرن‌ها و عصرها از گذشتگان به آیندگان و از نسلی به نسل دیگری رسد و توسعه و تحول می‌یابد، کاملاً مترمی شود و توسط والدین به فرزندان سپرده می‌شود. شخصیت و هویت هر نسل، مایه استقلال خویش را از فرهنگ دریافت می‌کند. و اگر فرهنگ را از یک ملت یا یک نسل جدا کنند و به عبارتی فرهنگش را بزدایند در واقع آن نسل را از خویشتن خویش جدا ساخته‌اند. تاریخ یکصدساله اخیر کشور اسلامی ایران شاهد یک هجوم گسترده و همه‌جانبه فرهنگی بر تار و پود خویش است. از زمانی که فرهنگ غربی و تجدد همراه آن در ایران رواج یافت، بدون آنکه به درستی مورد نقد و بررسی و تدقیق قرار گیرد روبه فراگیری و گسترش نهاد.

در چنین وضعی جامعه به خردمندانی نیاز داشت که سود و زیان این پدیده نوظهور را به درستی سنجند و جامعه را در مسیر درست و معقول و متکی بر فرهنگ و

تمدن گذشته ایران اسلامی رهبری کنندگان آنچه آموختنی از علوم و فنون است کسب نموده و در ضمن از آنچه به حال ملت مضر بود جا معه را مصون و محفوظ نمایند. هر چند در این دوران تعداد معدودی از هوشمندان روشن بین و دوراندیش در راه جمع آوری و تبیین مواد و مایه های فرهنگ ایران اسلامی همت گماشتند و در راه مبارزه با این فرهنگ زدایی گامهایی مؤثر برداشتند لیکن این مهم یک بسیج عمومی و همگانی در قشر روشنفکر و تحصیل کرده جا معه و همسویی رسانه های گروهی و دستگاه های تبلیغاتی را می طلبید که به مثابه سدی استوار، با جریان خودباختگی مقابله کنند.

گروهی از دانش آموختگان خودباخته و فرنگ رفتگان ما، چون اقوام آن سامان را با هموطنان خود و سرزمین بلند آوازه خویش را با دیا ر آنها سنجیدند، از این همه فاصله و تفاوت در علوم و فنون دچار حیرت و حسرت و گرفتار عقیده حقارت شدند و به غلط پنداشتند که داشته ها و گذشته ها شان موجب این تفاوت گشته اند. پس داشته ها و گذشته های خویش را خوار و بی مقدار شمردند و به همه جلوه های فرهنگی و میراث های معنوی خود به دیده بی اعتباری و حتی در بعضی موارد با نگاه خفت و سرشکستگی نگریستند و کوشیدند تا از آنچه خود دارند دور شوند و به آنها تشبه و تقرب جویند. آنهم تشبیهی تنک مایه وسطی یعنی ظاهر را گرفتند و باطن را رها کردند.

و در کشور ما غفلت شد زیرا مردم کشورهایی که در صنعت و علم و دانش و در تجدد به اوج خود رسیده بودند، ارج و مقام میراث های فرهنگی را نه تنها از یاد نبردند بلکه آنرا با زشناختند و قدر دانستند و به حفظ و حراست آنها پرداختند و از آن مواردی که برای روزگار نو و با رورساختن فرهنگ زمان خود به فراوانی و شمول بهره جستند.

در این غفلت بود که تمامی مواد و مصالح فرهنگ مردم (فرهنگ عامه)

اعم از امور مادی یا معنوی (همچون زبان و گویش های محلی ، اصول مستحکم و معتبر شهرسازی ، بافت درست و معقول شهرها . طرح دقیق خانه و مسکن . خوردنیها و نوشیدنیها ، پیشه ها و حرفه ها ، افسانه ها و مثلثها ، ترانه ها ، بازیها و ورزشهای کودکان و بزرگسالان ، سرگرمیها ، جشنها و شادیها ، موسیقی ، نقاشی و نگارگری و تذهیب ، صنایع دستی و هنرهای گوناگون - کاشیکاری ، هنر آفرینی بر روی چوب و فلز و با چوب و فلز ، محصولات بافتنی لطیف محلی ، پوشاکها و طرحهای هوش ربای پارچه و فرش و گلیم و جاجیم و اشیاء زینتی و خلاصه جلوه های گوناگون هنر ، فرهنگ غنی و محتشم این سرزمین بی آنکه زبان داشته باشد با آدمی حرف می زند) همه و همه مهجور و متروک ماند بطوری که در باره هر کدام بیسندیشیم جز در بعضی بسیار و اندوه گرانبار حاصلی ندارد .^۱

بازیها و ورزشهای بومی محلی یکی از وجوه پهنه فولکلوریک هر قوم است . در تعریفی که " سی اس برن " ^۲ از فولکلور داده است . بازیها و ورزشهای اوقات فراغت هر جامعه را بخشی از فرهنگ مردم می داند .^۳ مردم شناسان نیز در کتاب مردم شناسی خود که به جمع آوری مایه های فرهنگ عامه پرداخته اند ، فصلی از کتاب خویش را به شرح بازیها و ورزشهای محلی مردم اختصاص داده اند .

این جنبه از فولکلور کشور ما هم همچون سایر جنبه های فرهنگ مردم تحت تأثیر فرهنگ غربی و تجدد همراه آن روبه فراموشی نهاد . بازیها و ورزشهایی که پدران و نیاکان ما از برکت فرهنگ دیرپای خود به پیروی از فهم و ادراک فطری ، موافق آداب و رسوم و بافت شهر و دیار خود و منطبق بر آنگوهای حرکتی روزمره

۱- انجوی شیرازی ، سید ابوالقاسم - ۱۳۶۶ ، پیشگفتار کتاب کندلوس .

۲- C.S. Burn

۳- بیهقی - حسین علی - ۱۳۶۵ - ص ۲۱ .

زندگی خویش خیلی راحت و سنجیده ابداع نموده بودند، اکثر آنها در سایه اشاعه و گسترش ورزشهای نوین و بازیهای سرزمینهای دیگر به دست فراموشی سپرده شد. کم کم آنچه بازی و ورزش تداعی می شد موضوعاتی ترجمه شده بود که در برنامه درسی مدارس تدریس می شد و یا از رسانه های گروهی منعکس می گردید.

تجدد نور رسیده و قراگیر، با تغییر در مطلوبها، الگوی مصرف، بافت شهرها و شهرسازی و پیشه ها و حرفه ها، زمان و میزان فراغت افراد، الگوهای حرکتی مورد نیاز جامعه و... به حذف بازیها و ورزشهای این سرزمین و اشاعه ورزشها و بازیهای نوین کمک می نمود و به این خود فراموشی سرعت می بخشید.

و باز هم غفلت شد زیرا کشورهای کهن در علم ورزش و اشاعه و گسترش آن به اوج خود رسیده بودند خصوصا " کشورهای پیشرفته مشرق زمین، بازیها و ورزشهای بومی و محلی خویش را با زشناختند و قدر دانستند و به حفظ و حراست از آنها پرداختند، تا جایی که با یک دوراندیشی هوشمندانه و صرف هزینه های گزاف و اعزام داوطلبان مربی به سایر کشورها سعی در صدور ورزشها و بازیهای محلی خویش به سرزمینهای دور و نزدیک دارند و این تلاش را به حدی ادامه می دهند تا ورزش محلی یا ملی آنها در مسابقات جهانی و المپیک های بین المللی به عنوان یک رشته ورزشی پذیرفته شده و به رقابت گذاشته شود.

حال که انقلاب اسلامی ایران بر بنیاد ارزشهای الهی و تکیه بر فرهنگ اسلام و با شعار با زنگشت به خویشتن خویش پا گرفته است. و یکی از اهداف این انقلاب شکوهمند با زشناسی هویت فرهنگ اصیل جامعه و شناخت ارزشهای نهفته در فرهنگ بومی و سنتی مناطق مختلف سرزمین اسلامی ایران می باشد. لذا باید به معرفی میراث های فرهنگ اسلامی و انسانی مردم پرداخت. و برای پالایش

۱- تلاش دولت کره جنوبی و چین را بترتیب در راستای جهانی کردن رشته های ورزشی "تکواندو" و "ووشو" می توان از این جمله دانست.